

FINANSUTSKOTTETS UTLÅTANDE **12/2005 rd**

**Regeringens proposition med förslag till lag om
ändring av lagen om studiestöd och till de änd-
ringar i skattelagstiftningen som införandet av
ett studielånsavdrag förutsätter**

Till kulturutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagens kulturutskott sände den 1 mars 2005 en proposition med förslag till lag om ändring av lagen om studiestöd och till de ändringar i skattelagstiftningen som införandet av ett studielånsavdrag förutsätter (RP 11/2005 rd) till finansutskottet för utlåtande.

Beredning i delegation

Ärendet har beretts av finansutskottets skatte-delegation.

Sakkunniga

Skattedelegationen har hört

- överinspektör Panu Pykönen, finansministeriet
- konsultativ tjänsteman Leena Koskinen, undervisningsministeriet
- regeringssekreterare Kirsi Päivänsalo, social- och hälsovårdsministeriet

- överinspektör Markku Mertala, Skattestyrelsen
- förmånschef Paula Viljanen, Folkpensionsanstalten
- serviceenhetschef Maijaleena Korppoo, Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia
- rektor Ilkka Niiniluoto, Helsingfors universitet
- socialpolitisk sekreterare Jouni Parkkonen, Förbundet för Studentföreningar vid Yrkes-högskolorna i Finland rf
- sakkunnig Juha Mynttinen, Finlands Kommunförbund
- socialpolitisk sekreterare Elina Karjalainen och styrelseledamot Niko Kynäräinen, Finlands studentkårers förbund FSS
- forskare Tarja Kallonen, Bankföreningen i Finland
- chefsekonom Jaana Kurjenoja, Skattebetalarnas Centralförbund.

Skriftligt utlåtande har lämnats av finansministeriet.

PROPOSITIONEN

I propositionen föreslås ändringar i lagen om studiestöd, inkomstskattelagen, lagen om beskattningsförfarande och lagen om offentlighet och sekretess i fråga om beskattningssuppgifter.

För att få studiestödet att räcka till bättre och öka studiestödets sporrande effekt föreslår regeringen att de boendeutgifter som beaktas vid beviljande av bostadstillägg och beloppet av statsborgen för studielån till högskolestuderande höjs och att den som avlägger högskoleexamen inom föreskriven tid kan beviljas rätt till studielånsavdrag på skatten. Maximibeloppet av boendeutgifter som beaktas i bostadstillägget föreslås bli höjt till 252 euro. Maximibeloppet av statsborgen för studielån till högskolestuderande föreslås bli höjt från nuvarande 220 euro till 300 euro i månaden. Maximibeloppet av statsborgen till högskolestuderande som studerar utomlands föreslås bli höjt 360 till 440 euro i månaden.

Rätten till studielånsavdrag föreslås gälla en skattskyldig som har avlagt sin högskoleexamen

inom en tid som föreskrivs i lag. Studielånsavdraget föreslås vara 30 procent av det lånebelopp som uppkommit under högskolestudierna till den del det överstiger 2 500 euro. För avdraget anges ett maximibelopp motsvarande det lånebelopp som bestäms enligt omfattningen på examen. Avdraget skall göras direkt från skatterna inom de tio närmaste åren efter det år examen avlades. Den skattskyldiges rätt till studielånsavdrag, liksom även avdragets maximibelopp avgörs av Folkpensionsanstalten. Avdraget görs i beskattningen utifrån den skattskyldiges årliga amorteringar på studielånet.

Dessutom föreslås att bestämmelserna om den tid som berättigar till studiestöd för högskolestudier samordnas.

Lagarna avses träda i kraft den 1 augusti 2005. Det höjda beloppet för boendeutgifter som beaktas vid beviljande av bostadstillägg skall tillämpas dock först från och med den 1 november 2005.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Propositionen gäller en övergripande översyn av studiestödet där framför allt avdrag för studielån tillämpas som incitament för att de studiepolitiska målen ska nås. Finansutskottet vill lyfta fram detta övergripande sammanhang och anser att konklusionerna också i fråga om skatten i sista hand måste ta hänsyn till både målen och förslagen i propositionen. I princip anser utskottet att de stora målen med propositionen, att förbättra studiestödet och göra det mer attraktivt att studera, vara både befogade och positiva.

Med hänvisning till avgränsningen av sitt ansvarsområde har utskottet inte gått in på vissa av de fundamentala invändningar som kom fram vid utfrågningen av de sakkunniga, om de inte har ett direkt samband med beskattningen. Exempel på den typen av synpunkter är att studier-

na drar ut på tiden framför allt på grund av att starten försenas med två eller tre år eller uppfattningen att studerande förvärvsarbetar inte bara på grund av ekonomiska orsaker utan också för att skaffa sig arbetserfarenhet. Motivet till förvärvsarbete skulle således inte undanröjas över hela linjen även om stödet från samhället förbättrades.

Utskottet har behandlat studielånsavdraget inom ramen för de ovan nämnda begränsningarna, och med avseende på förslagens effekter och motiverande element samt regleringsmekanismen. På dessa punkter hade de sakkunniga nästan uteslutande bara kritik att anföra. En positiv sida med förslaget ansågs dock vara att förmånstagarna behandlas lika när avdraget görs på skatten och inte på inkomsterna. Dessutom ansågs det motiverat med avseende på statsekonomi att skatteförmånen går till dem som förvärvsar-

betar och använder sin utbildning på arbetsmarknaden i Finland.

Utskottet håller med om detta. Dessutom är det enligt utskottet befogat att framhålla att det handlar om en studiestöds*option*, en möjlighet att få en ny typ av extra stöd som de studerande kan utnyttja om de vill. Detta är ett tema som ofta tangeras i debatten. Stödet finansieras inte genom att utgifterna ökas utan genom att staten delvis avstår från framtida skatteinkomster.

Effekten av studielånsavdraget?

Studielånsavdraget beviljas retroaktivt och gäller uteslutande stöd i form av lån. Förslaget har vissa kopplingar till benägenheten att ta lån och påverkar därmed i betydande grad effekterna av propositionen. För det första är en negativ inställning till stöd i form av lån relativt vanlig bland de studerande. I dagsläget har mindre än hälften av dem studielån. Å andra sidan är människors tidspreferenser enligt de sakkunniga inriktade på nuet och den närmaste framtiden. En förmån som är direkt eller nästan direkt tillgänglig är således mer motiverande än en framtida, eventuellt osäker förmån. Sett ur den synvinkeln är tidsperspektivet på avdraget, längst femton år, långt men motiverat med avseende på stödet. Dessutom är villkoret att de studerande ska slutföra studierna inom en viss tid en sak som de studerande själva blir klara över först ett eller flera år efter att de har tagit lån.

Den negativa inställningen till studielån och osäkerheten kring möjligheterna att få förmånen och dess belopp kan följaktligen hålla tillbaka de studerandes intresse för stöd i form av studielån. Utskottet menar att dessa omständigheter går och bör gå att påverka. Det handlar också om det totala beloppet för och den samlade kvaliteten på denna typ av stöd och vägledning för studerande. Man kan påverka de studerandes situation och tillit till att studierna framskrider enligt planerna bl.a. med hjälp av adekvat och effektiv information samt studiehandledning. Med den typen av instrument kan man få de studerande mer positivt inställda till studielån, som till exempel i de övriga nordiska länderna är ett gångbart alternativ. Utskottet tror dessutom att de studerande

accepterar stödvillkoren snabbt efter en första inkörningsperiod.

Studielånsavdragets incitamenteffekt

De sakkunniga betvivlade att lånesubventionen skulle räcka till och ifrågasatte incitamenteffekten. De menade att en avdragsrätt på 30 procent är för liten för att locka de studerande att ta betydande lån. Det största kravet har dock gällt frågan om kapitaliserade räntor ska räknas in i det avdragsgilla lånekapitalet. Det har motiverats dels med öppenhet, dels med att förvärvsarbete under studietiden skulle minska åtminstone en aning. Inkomsterna skulle inte nödvändigtvis räcka till för ränteavdrag i den årliga beskattningen. Man har också velat räkna in andra studielån än de som tagits för högskolestudier i lånekapitalet. Dessutom har egenandelen på 2 500 euro villkorats på flera olika sätt.

När det är fråga om det högsta avdragsbeloppet och om det är tillräckligt högt eller inte bör det, enligt utskottet, beaktas att avdragsrätten är exceptionell och innebär att lånekapitalet dras av från skatten. I dagsläget är inte ens alla låneräntor avdragsgilla i personbeskattningen. Sett i detta perspektiv är frågan om hur stor del som ska vara avdragsgill en underordnad fråga i skattehänseende. Frågan måste ställas mot andra tillgängliga studiestödsformer, menar utskottet.

Däremot är avdragen för låneräntor så inarbetade, också när det gäller bestämmelserna om underskottsgottgörelse och utjämning av förluster, att de föreslagna ändringarna inte kan komma i fråga. De strider dessutom mot en av de viktigaste principerna i personbeskattningen, kassapincipen som grundar sig på skattebetalningsförmågan.

Utskottet anser också att självriskan ska finnas kvar. Den är ägnad att hindra onödig skuldsättning och är administrativt sett motiverat.

Regleringsmekanismen

En viktig faktor i förslaget är att det högsta avdragsbeloppet minskar kronologiskt. Det högsta avdragsbeloppet beror således på hur omfattande examen är. Villkoret innebär att de studerande som tagit ut studielån till högsta belopp men

har studerat längre än examen förutsätter får sin avdragsrätt begränsad. Ett system som detta med högsta lånebelopp för respektive examen och uppföljning av beloppet är utan vidare både krångligt och tungrovt. Å andra sidan har systemet det incitament som det exceptionella skattestödet motiveras med. Denna faktor saknas i den enkla stipendiemodell som föreslås som andra alternativ och som bara skulle ta hänsyn till att studierna avslutas. En modell med stipendier vore emellertid förutsägbar och administrativt sett enklare. Av dessa orsaker förordas modellen av högskolorna och de studerande, men också av till exempel skattestyrelsen och Folkpensionsanstalten. Om stipendiemodellen villkoras med en tidsfaktor medför modellen nästan lika mycket förvaltningsarbete som förslaget i propositionen. Dessutom tar stipendiemodellen inte hänsyn till förvärvsarbete eller sysselsättning på arbetsmarknaden i Finland.

Utskottet håller med om att regleringen är komplicerad och inte tillåter insyn. Modellen är tung och arbetsam att administrera för myndigheterna. Den kräver rådgivning från fall till fall och innehåller en del svårförutsägbara element. Detta ökar belastningen på det allmänna studiestödssystemet som redan nu är belastat med problem på grund av återkraven av studiestöd. Dessutom innebär förslaget att också andra myndigheter än studiestödsmyndigheterna måste ta hand om studiestödsfrågor.

Vad gäller skattebestämmelserna strider förslaget mot de gällande strategiska målen inom förvaltningen. Inom personbeskattningen har målet länge varit att skattesystemet ska vara tydligt och schematiskt bl.a. för att de minskande resurserna ska kunna allokeras rätt. Specialavdrag som kräver tolkning och beslut från fall till fall rimmar illa med den typen av mål.

Förslaget att koppla ihop avdraget för studielån med studietiden och lånebeloppet är en av de principiella lösningar i propositionen som bör avgöras på studiepolitiska grunder. Den springande punkten är vilken typ av stöd som är optimal i relation till målen och dessutom möjlig att genomföra också med hänsyn till de generella ekonomiska faktorerna.

Enligt vad utskottet har erfaren är de administrativa lösningarna i sig tekniskt genomförbara. Utskottet har ingenting annat att ändra i dem än att överlappningarna bör undanröjas när det gäller rätten att få information. I 41 b § 8 punkten i lagen om studiestöd ingår bestämmelser om Folkpensionsanstaltens rätt att få uppgifter av skatteförvaltningen. Bestämmelsen är identisk med 20 a § i lagen om offentlighet och sekretess i fråga om beskattningssuppgifter, som också ingår i propositionen. Överlappande bestämmelser kan undvikas om lagrummet stryks i 20 a § i lagen om offentlighet och sekretess i fråga om beskattningssuppgifter (lagförslag 4).

Information och uppföljning

Den nya stödformen kräver som det antyds ovan att de studerande får både information och vägledning för att känna till sina rättigheter och ta till sig den nya modellen. Utan det kan målen med den nya modellen inte nås. Vilket mottagande förmånen får beror enligt utskottets uppfattning i hög grad på om man lyckas informera och vägleda. Det i sin tur kräver att myndigheterna får adekvata resurser för ändamålet.

Vidare är det enligt utskottet viktigt att det nya systemet ända från början följs upp på behörigt sätt. Även om effekterna av avdragsrätten kommer fram först om många år går det att snabbare få information om lånebeloppen, vilket bör betraktas som en första signal. En utvärdering kan då göras utifrån uppgifterna, och modellen vidareutvecklas om det behövs. Samtidigt får man också information om hur avdraget inverkar på bl.a. kommunernas skatteinkomster. — Troligen kommer avdraget ofta att göras på kommunalbeskattningen och i början av den yrkesverksamma tiden.

Sammanfattning

Utskottet låter bli att dra slutliga slutsatser om avdraget för studielån eftersom modellen tjänar flera andra syften än bara skatterna. Sett i ett studerandeperspektiv är det ändå klart att förslaget är en förbättring. De alternativa lösningar som lagts fram är också behäftade med en del problem, och enligt uppgifter från undervisningsmi-

nisteriet är inga större höjningar av studiestödet att vänta. Följaktligen understryker utskottet att frågan kräver omfattande prövning, som också inbegriper skattelösningar.

Utlåtande

Med hänvisning till det ovanstående anför finansutskottet

att kulturutskottet bör beakta det som sägs ovan om skattebestämmelserna.

Helsingfors den 8 april 2005

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Olavi Ala-Nissilä /cent
vordf. Matti Ahde /sd
medl. Jyri Häkämies /saml
Kyösti Karjula /cent
Jari Koskinen /saml
Pekka Kuosmanen /saml
Reijo Laitinen /sd
Maija-Liisa Lindqvist /cent
Pirkko Peltomo /sd (delvis)
Iivo Polvi /vänst
Markku Rossi /cent
Matti Saarinen /sd

Kimmo Sasi /saml
Anni Sinnemäki /gröna (gröna)
Irja Tulonen /saml
Kari Uotila /vänst
Jukka Vihriälä /cent
ers. Janina Andersson /gröna (delvis)
Eva Biaudet /sv
Arto Bryggare /sd
Esko Kiviranta /cent
Eero Lämsä /cent
Maija Rask /sd (delvis).

Sekreterare var

utskottsråd Maarit Pekkanen.

AVVIKANDE MENING 1

Motivering

Samlingspartiets förslag till en fungerande och motiverande studiestödsmodell finns inskriven i en lagmotion (LM 9/2005 rd) av Suvi Linden, som behandlas i samband med propositionen. I lagmotionen föreslås att studiepenningen inom studiestödet höjs för att bättre motsvara de studerandes levnadskostnader och att gränsen för fri inkomst för studerande höjs med 10 procent. Det sammanlagda studiestödet föreslås bli höjt med högst 750 euro i månaden. På den punkten skiljer sig vårt förslag från regeringens linje att förbättra studiestödet med en större låneandel utan att det avsätts nya resurser för studiepenningen.

Samlingspartiet menar att studiestödet måste ses över för att tillåta studier på heltid och därmed möjliggöra snabbare utexaminering. Vid sidan av de utbildningspolitiska åtgärderna behövs det också större satsningar på de studerandes välfärd och försörjning. I Samlingspartiets modell får de studerande betydligt högre studiepenning i början av studierna. Däremot intar studielån en större andel av studiestödet mot slutet av studierna, efter de 30 första studiestödsmånaderna. Om inkomstgränserna för studiestöd höjs har de studerande bättre möjligheter att skaffa extra inkomster när det behövs.

I Samlingspartiets modell ingår ett avdrag för studielån som påminner om regeringens förslag. Avdraget ska beviljas alla som avlagt högskoleexamen i tio år efter utexamineringen. Avdraget föreslås vara 50 procent av amorteringen och göras direkt på skatten. Det högsta avdragsbeloppet är högre än i propositionen, vilket betyder att benägenheten för att ta studielån blir större. Denna syn delades också av de sakkunniga.

Regeringens modell för avdrag för studielån är mycket komplicerad, bl.a. på grund av själv-

risk. Dessutom är det problematiskt för de studerande att avdragsrätten är kopplad till studietiden eftersom de studerande sannolikt vet när de kan bli klara med studierna först långt efter att de har tagit lån. Vi menar att avdragsvillkoren måste vara så tydliga att de studerande redan när de tar lån vet hur de bör handla och vad som förutsätts av dem. Så är inte fallet med propositionen. Finansutskottet påpekar att osäkerheten om förmånens vara eller icke vara och avdragsbeloppet kan leda till att de studerande låter bli att utnyttja förmånen.

Regeringens avdragsmodell resulterar i alltför mycket byråkrati och ökade förvaltningskostnader, och det kan på intet sätt anses vara bra. Ett högsta avdragsbelopp för varje enskild examen i kombination med uppföljning gör att systemet är både otydligt och osäkert för de studerande. Dessutom blir det både komplicerat och tungrovt i administrativt hänseende. Om det däremot finns tydliga regler för avdragsvillkoren och avdragsbeloppen som dessutom tillåter insyn behövs inte Folkpensionsanstalten för administrationen, utan skattemyndigheterna kan dra av beloppen direkt när de blivit informerade av läroanstalterna att en studerande har blivit utexaminerad och fått uppgifter om amorteringarna från banken.

Förslag

På grundval av det ovanstående anser vi

att finansutskottet i sitt utlåtande till kulturutskottet skulle ha föreslagit en studiestödsmodell som bättre än propositionen hade tillåtit studier på heltid och snabbare utexaminering och som dessutom i administrativt hänseende hade varit enklare att genomföra.

Helsingfors den 8 april 2005

Jyri Häkämies /saml
Jari Koskinen /saml
Pekka Kuosmanen /saml

Kimmo Sasi /saml
Irja Tulonen /saml

AVVIKANDE MENING 2

Motivering

Regeringens förslag till höjda hyresgränser för bostadstillägget och statsborgen för studielån samt modellen för ett skatteavdrag som är kopplat till studietiden syftar till att ge de studerande möjligheter att studera på heltid och avlägga examen på kortare tid än nu. Regeringens målsättning är i sig behjärtansvärd. Det är bra att det finns en vilja att ge de studerande möjligheter att koncentrera sig på sina studier och avlägga examen utan att studierna drar ut på tiden av ekonomiska skäl.

Tyvärr är skatteavdraget för studielån ett mycket misslyckat förslag. Ett avdrag som är kopplat till studietiden är ett ojust stöd som mest hjälper de som annars klarar sig bra och snabbt blir klara med sina studier. Därför kan man också fråga sig hur mycket studietiderna kommer att förkortas i framtiden av den föreslagna modellen. Modellen blir inte rättvisare av att studietiderna varierar mycket från ämne till ämne. Modellen kan alltså ha den konsekvensen att de som redan nu snabbt blir klara får en extra förmån. Det är visserligen bra att regeringen försöker beakta olika typer av livssituationer. Ändå är det uppenbart att barn och sjukdom i många fall gör att studietiden förlängs utöver föräldraledigheten eller sjukskrivningen.

De orättvisa elementen i avdragsmodellen kunde mildras om det fanns en vilja att ta upp frågan och strukturera om propositionen. Studiemrådena är så olika och livssituationerna kan variera så mycket att skatteavdraget inte bör vara kopplat till studietiden utan bör alla utexaminerade få komma i åtnjutande av avdraget. Det vore ett incitament för långvariga studerande att slutföra sina studier. Dessutom kunde de studerande vara säkrare på att de någon gång i framtiden kan dra nytta av avdraget. Om de studerande kan lita på att de bara behöver betala tillbaka en del av lånet efter slutförda studier hade de ett bättre motiv att ta studielån än vad propositionen erbjuder.

Oavsett om rättvisefrågorna i avdragsmodellen ses som principiella problem eller inte är propositionen ett dåligt förslag. Sett i ett studerandeperspektiv är studiestödssystemet redan nu mycket komplicerat och kräver en hel del räkneoperationer. Förslaget är en extra belastning för systemet framför allt i och med att det högsta tillåtna avdraget varierar med examen och kapitaliserade räntor inte får dras av. De studerande måste räkna ut vilken del av studielånet som ingår i avdragsrätten och dessutom lura ut en del andra tidigare element i systemet, vilket inte är särskilt lätt. Det kommer att råda stor oklarhet och många missuppfattningar om avdraget för studielån. Det komplicerade systemet misstänks också minska de studerandes benägenhet att ta studielån, och inte ens i bästa fall är det någon bra lösning.

Sammantaget sett är systemet både komplicerat och tungrovt. Det kräver stora extra arbetsinsatser vid Folkpensionsanstalten, skatteförvaltningen och bankerna. Det är ingen bra lösning att ett redan nu svårhanterbart system görs ännu mer komplicerat när klara och entydiga regler för social trygghet och beskattning bör vara målet. Särskilt när det gäller skattereglerna strider förslaget mot de nuvarande strategierna inom förvaltningen. Den allmänna trenden är att vi ska komma bort från specialavdrag som kräver individuell tolkning och individuella beslut.

Det kan aldrig vara bra att göra systemet mer komplicerat, inte minst när det verkar synnerligen osäkert om målen med propositionen kan uppfyllas. Kostnadseffektiviteten är ett stort problem som inte får negligeras. Eftersom syftet är att ge studerande som snabbt blir klara en bonus, ett sorts stipendium, vore det effektivare att ge dem ett stipendium för amorteringar på studielån sedan de utexaminerats. Detta är dessutom mer befogat med tanke på att människors tidspreferenser vanligen domineras av nuet och den närmaste framtiden. En skatteförmån som hägrar först om några decennier kan knappast

vara ett effektivt incitament. En förmån som man kan få direkt eller nästan direkt är mer motiverande än en framtida förmån, särskilt som förmånen är förknippad med en del osäkerhetsfaktorer. Den totala studietiden är en fråga som varje studerande kan bedöma först ett år eller flera år efter att de har tagit lån.

Var och en måste kunna studera på heltid oavsett sin bakgrund. Därför är det mycket positivt att regeringen föreslår en höjning av bostadstillägget till studiestödet. Höjningen är ett första steg mot ett studiestöd som är en välbalanserad form av social trygghet och som ger de studerande chansen att skaffa sig hög utbildning också när de ekonomiska omständigheterna är dåliga.

Nästa förbättringsåtgärd bör vara att höja studiepenningen.

Förslag

På grundval av det ovanstående anser vi

att utskottet i utlåtandet borde ha föreslagit att lagförslagen förkastas, utom 14 a § om bostadstilläggets belopp i lagförslag 1, och

att statsrådet anmodas bereda ett nytt förslag med förbättringar i de studerandes studiesociala situation.

Helsingfors den 8 april 2005

Anni Sinnemäki /gröna
Janina Andersson /gröna

AVVIKANDE MENING 3

Motivering

I utlåtandet till kulturutskottet om regeringens proposition med förslag till lag om ändring av lagen om studiestöd och till de ändringar i skattelagstiftningen som införandet av ett studielånsavdrag förutsätter (RP 11/2005 rd) anför finansutskottet helt riktigt tungt vägande kritik, men går ändå inte in för att avvisa lagförslagen.

I utskottet föreslog vi att propositionen förkastas eftersom studielånsavdraget gör att studiestödet mer får karaktären av studielån och ökar de ekonomiska skillnaderna bland de studerande. På grund av propositionen kommer de förlängda studietiderna, som inte beror på de studerande själva, att bli ett hinder för att få studiesociala förmåner.

Kortare studietider och social trygghet under studietiden måste gå hand i hand. Enligt vår uppfattning kan det målet nås om studiepenningen höjs. Ett förslag i den riktningen ingår i ledamot Valpas lagmotion (LM 8/2005 rd) där Västerförbundets riksdagsgrupp föreslår att studiepenningen höjs med 15 procent, att bostadstillägget också ska betalas för sommarmånaderna och lägger fram en del andra förbättringsförslag.

I yttrandena från de sakkunniga framgår det att studietiderna förlängs framför allt på grund av fördröjd studiestart, ofta med upp till två eller tre år. Dessutom påverkas studietiden av förvärvsarbete vid sidan om. Vid utfrågningen av de sakkunniga blev det klart att förvärvsarbete vid sidan av studierna beror på ekonomiska orsaker, men också på att de studerande skaffar sig viktig arbetserfarenhet. Dessa omständigheter påverkar i hög grad bedömningen av propositionen, men utskottet negligerar dem i sina överväganden. I utlåtandet misstänker utskottet att ändringar i studiestödet framöver inte kommer att påverka förvärvsfrekvensen bland de studerande.

Studerande förvärvsarbetar först och främst på grund av att studiestödet är så litet. Drygt hälften av alla högskolestuderande förvärvsarbe-

tar vid sidan om studierna, och det fördröjer utexamineringen (RP 11/2005 rd, s. 11). I propositionen sägs att Finland har Nordens lägsta studiestöd. En utredning som studiemedelsmyndigheterna i de nordiska länderna har gjort visar att de studerandes situation mätt i studiestöd inte har förbättrats i lika snabb takt i Finland som i de övriga nordiska länderna.

Som alternativ till regeringens linje vill Västerförbundets riksdagsgrupp föreslå en allmän höjning av studiepenningen. Vi har lagt fram en parallell lagmotion där vi föreslår en höjning på 15 procent av studiepenningen. Dessutom föreslår vi att föräldrarnas inkomster inte längre ska inverka på studiepenningen för studerande under 20 år inom det andra stadiet. Vi föreslår också att bostadstillägget ska kunna betalas ut för sommarmånaderna. Med dessa höjningar kan det reella värdet på studiepenningen och bostadstillägget återgå till 1995 års nivå samtidigt som de studerande får chansen att studera utan ytterligare åtstramningar av studietiderna.

Också de viktigaste studentorganisationerna har påpekat att studielånsavdraget är orättvist, komplicerat och byråkratiskt, och gör att vårt studiestödssystem allt mer får karaktären av studielån. I utlåtandet tar utskottet upp de största problemen och beskriver den miljö där studielånsavdraget ska existera. Enligt propositionen beviljas avdraget retroaktivt och baserar sig utslutande på stöd i form av lån. Utskottet håller med om att regleringen är komplicerad och insynen dålig med avseende på skattesystemet samt framhåller att administrationen är tung och arbetskrävande. Ändå drar utskottet inte riktiga slutsatser. Förslaget ökar belastningen på det allmänna studiesystemet som redan nu innefattar en del problem till exempel med återkrav av studiestöd.

Förslaget strider mot målen i de nuvarande strategierna inom förvaltningen. Ett av målen är att personbeskattningen ska bli tydligare och mer schematisk, bl.a. för att styra de minskande

resurserna. Studiestödsavdraget kräver individuell tolkning och individuella beslut, och det rimmar dåligt med de allmänna målen att förenkla personbeskattningen. Det påpekar också utskottet, men drar inte riktiga slutsatser av sina funderingar.

I dagsläget är det ovanligare i Finland än i de övriga nordiska länderna att studier finansieras med lån. Utredningar visar att studerande i Finland inte uppfattar studielån som en del av studiestödet (RP 11/2005 rd, s. 11).

I en nordisk jämförelse betraktas det som ett positivt drag i vårt system att studiepenningen intar en så stor del av studiestödet. Därmed minskar skuldbördan på grund av studier. Med sin proposition styr regeringen mot en modell som innebär större skuldsättning bland de studerande. I Norge är det vanligt med studieskulder och där är de studerande tre gånger så skuldsatta som studerande i Finland.

I motsats till utskottet anser vi inte att de studerande ska bli mer benägna att ta lån. Enligt vårt synsätt ökar orättvisorna bland olika studieinriktningar och bland studerande med olika social bakgrund av att studiestödsavdraget kopplas ihop med förvärvsarbete i en avlägsen framtid, något som av utskottet kallas studiestödsoption. Propositionen ökar de sociala missförhållandena och minskar välfärden.

När sociala förmåner ersätts med banklån försämras den grundlagfästa rätten för var och en att oavsett medellöshet enligt sin förmåga och sina särskilda behov också få annan än grundläggande utbildning (16 § 2 mom. i grundlagen).

I Finland tar ungefär 40 procent av högskolestuderandena studielån under studietiden och i snitt hade utexaminerade från högskolor 2003 cirka 6 350 euro i lån. Det är ungefär hälften av det högsta lånebeloppet för en period på 55 stöd-månader. Undersökningen av hur studerande försörjer sig visade att drygt hälften av studerandena drygade ut sina inkomster med förvärvsarbete under terminerna. Regeringens tanke är att studerandena i stället för att tjäna pengar ska skuldsätta sig och spekulera i förmåner som de kan få med framtida skatteavdrag på obefintliga arbetsinkomster. Tanken tilltalar knappast några större studentmassor.

Med hänvisning till uppgifter som utskottet fått kan man säga att det är osäkert om studielånsavdraget har någon motiverande effekt under studietiden. Dessutom ifrågasatte de sakkunniga om lånesubventionen är tillräckligt stor och tillräckligt motiverande. Utifrån detta kan man göra bedömningen att förslaget till studielånsavdrag kommer att ha mycket liten betydelse för de mål som förslaget motiveras med.

Förslag

På grundval av det ovanstående anser vi

att finansutskottet i sitt utlåtande borde ha föreslagit att propositionen avslås utom när det gäller höjningen av bostadstillägget och i stället borde ha baserat behandlingen på lagmotionen (LM 8/2005 rd) med förslag till lag om ändring av studiestödslagen från Västerförbundets riksdagsgrupp.

Helsingfors den 8 april 2005

Iivo Polvi /vänst
Kari Uotila /vänst